

Geert Grotepad stadswandeling Zwolle

Auteur: Marycke Naber

Vestingstad, middeleeuwse kerken, musea, Moderne Devotie

Voor liefhebbers van stadswandelingen deze toegift door de middeleeuwse Hanze- en vestingstad, afgeleid van het begin van de achtste en het eind van de negende etappe (in omgekeerde richting). De route voert langs de stadsgracht, door de Sassenpoort, smalle straatjes, een paar stadsparken en langs veel locaties van moderne devoten. Daarnaast kunt u een aantal middeleeuwse kerken en Museum De Fundatie bezoeken.

Het Geert Grotepad is een lange afstandswandeling van ruim 100 km van Deventer via Diepenveen en Windesheim naar Zwolle. Dit was de bakermat van de Moderne Devotie. Van deze laatmiddeleeuwse religieuze vernieuwingsbeweging was Geert Grote uit Deventer de geestelijk vader. Bij Zwolle leefde Thomas a Kempis, die de 'Naleving van Christus' heeft geschreven. Aan de hand van de locaties die aan deze stroming herinneren wordt de geschiedenis van de Moderne Devotie verteld.

Routebeschrijving

Start: station Zwolle, afstand 5 km

NB De wandeling is mogelijk met een rolstoel, al zijn hier en daar trappen waar u een alternatieve route zult moeten vinden.

Zwolle wordt voor het eerst vermeld in 1040. Waarschijnlijk komt de naam van het woord 'suolle', dat zandrug te midden van moerassig laagland betekende. Op de plaats van het stadhuis zijn resten gevonden van een nederzetting uit de prehistorie. Zwolle kreeg in 1230 stadsrechten van de bisschop van Utrecht en mocht zich versterken met muren en een grachtengordel.

In 1407 werd Zwolle lid van de Hanze, een internationaal handelsverbond. Via de handelswegen van de Hanze breidde de Moderne Devotie zich uit naar het noorden en oosten van Europa.

- Verlaat het station via de uitgang Centrum. Steek de Oosterlaan over via het zebrapad ter hoogte van de stationstrappen.

- Ga LA (Terborchstraat oversteken) en houd rechts aan langs de Stationsweg. Steek bij de voorrangsweg LA over via het zebrapad.

- Loop RA langs de stadsgracht. Ga LA over de Sassenpoortenbrug, steek de weg over en loop onder de Sassenpoort door.

Deze is tussen 1408 en 1436 gebouwd. Als u vanaf de linkerkant van de doorgang omhoogkijkt, ziet u Sint Michaël (de schutpatroon van Zwolle) met de draak op het kruispunt van het gewelf.

Direct na de poort ziet u aan de rechterkant een plaquette die is aangebracht ter gelegenheid van 700 jaar stadsrechten. Deze werden in 1230 verleend door Willebrand van Oldenburg, bisschop van Utrecht en landsheer van Overijssel, toentertijd het Oversticht geheten. De inwoners van Zwolle hadden hem namelijk geholpen in zijn strijd tegen de Drenthen.

- Ga LA door de Koestraat, dan de 3e straat RA, Bloemendalstraat. Ga RA langs de zijkant van de Bethlehemkerk.

Dit was de kapel van het Bethlehemklooster. Bij de grote stadsbrand in 1324 is deze, tezamen met een paar huizen, als enige overeind gebleven. Tussen 1391 en 1430 is de kapel verbouwd en uitgebreid. In restaurant Blue Sakura kunt u het interieur zien. Aan de zijgevel is onder andere de ingemetselde grafsteen van Johannes van Kempen, de oudere broer van Thomas a Kempis, te zien. Links ervan een rood zandstenen Piëta. Voor u ziet u het Refter, de voormalige eetzaal van het klooster, tegenwoordig een café-restaurant.

- Ga aan het eind van de kerk LA door het steegje, waardoor u bij de Nieuwe Markt uitkomt.

Dat was het centrum van het grote Bethlehemklooster dat in 1309 op de voormalige Hof van Vollenho is gesticht door augustijner koorheren. In 1430 sloten zij zich aan bij het Kapittel van Windesheim. De kanunniken hielden zich onder meer bezig met dagelijkse uitdelingen aan arme lieden, gefinancierd met donaties van de Zwolse elite. Vanaf 1580 deed het klooster geen dienst meer en in 1644 werd het afgebroken, met uitzondering van de kerk en het refter.

- Loop RA en weer RA langs het Refter (Nieuwe Markt). Ga aan het eind LA, Sassenstraat, dan het 1e steegje LA, Schoutenstraat.

Aan de rechterkant ziet u de Waalse Kerk. Dit was de Geertrudiskapel uit 1504 van het voormalige Cadenetershuis in de Walstraat erachter. Dat huis van zusters van het gemene leven was omstreeks 1390 gesticht door Geertruid Cadeneters. Het is rond 1600 afgebroken, op de kapel na. Deze is in 1686 in gebruik genomen door de Franse hugenoten die gevlucht waren voor het bewind van Lodewijk XIV.

1. Ga na de synagoge uit 1899 bij het kruispunt LA, Wolweverstraat. Op nr. 9 bevindt zich een doopsgezinde schuilkerk uit 1638.

Aan de straatkant lijkt het een gewoon woonhuis. In de 17e eeuw heerste in Zwolle een redelijk liberaal klimaat ten opzichte van andere dan gereformeerde gezindten. Doopsgezinden mochten echter evenals rooms-katholieken en luthersen hun geloof niet in het openbaar belijden.

- Ga aan het eind RA, Gasthuisplein. Hier stroomt het riviertje de Grote Aa, sinds de jaren '20 van de 19e eeuw onder het wegdek.

Aan de overkant stond het Heilige Geestgasthuis. Dit eerste charitatieve instituut van Zwolle is aan het begin van de 14e eeuw gesticht. Het was in eerste instantie bedoeld om arme en/of zieke zwervers, pelgrims, marskramers en andere reizigers een paar dagen op te vangen, maar al gauw klopten ook arme en bejaarde Zwollenaren eraan. Het complex besloeg het hele blok links van de Gasthuisstraat, het straatje tegenover de Wolweverstraat.

Aan de rechterkant van het Gasthuisplein woonden de zusters van het Buschconvent, een gemeenschap van zusters van het gemene leven. In 1524 was hun huis buiten de stadsgracht door de Zwollenaren in brand gestoken en in 1526 konden zij hier terecht. Aan het eind van de 16e eeuw werden zij uitgekocht en bood het complex tot 1795 onderdak aan het Burgerweeshuis. Van 1848 tot 1987 bevond zich op deze plaats wederom een klooster, ditmaal van de Zusters van Liefde uit Tilburg. Deze hielden zich onder meer met onderwijs en ziekenverpleging bezig.

- Ga het 1e straatje LA, Brouwerstraat, bij de kruising RA (links op de hoek staat het fraaie pand De Witte Leeuw uit 1666 van bierbrouwer Albert Brouwer).

U passeert het voormalige provinciehuis. Dit bevond zich in de neogotische Statenzaal uit 1898 en het neoclassicistische gebouw uit 1874. De Statenzaal bevat wandschilderingen over episoden uit de Zwolse geschiedenis, ontworpen door de Weense kunstenaar Georg Sturm. Een van de schilderingen verbeeldt Thomas van Kempen die zijn medebroeders voorleest uit zijn 'Navolging van Christus'.

2. Ga het 1e straatje LA, Botervatstraat. Steek de Nieuwstraat over en loop RD langs restaurant het Pestengasthuys aan uw linkerhand.

Vanaf 1458 werden hier pestlijders ondergebracht. In 1663 werd het gebouw opgesplitst in een soldatenhospitaal en het Weversgildenhuis.

Naast het Pestengasthuis woonde in de 15e eeuw de internationaal bekende kunstenaar-diplomaat Johan van den Mynnesten. Hij werd geïnspireerd door de Moderne Devotie en schilderde ook een paneel van Thomas a Kempis. Dat is in de Tweede Wereldoorlog verloren gegaan.

- Ga RA, aan het eind van het Weversgildeplein LA, Drie Pistolengang. Loop aan het eind daarvan schuin LA naar de ingang van Waanders in de Broeren, in de Broerenkerk.

Bovenaan zijn de prachtige gewelfschilderingen goed te bewonderen. Vanuit de horeca is een doorgang naar de kloostergang, waar zich een wisseltentoonstelling bevindt. In het aangrenzende klooster, tegenwoordig conservatorium, hadden zich in 1465 dominicanen uit Zutphen gevestigd. Zij behoorden tot een hervormingsbeweging binnen deze predikbroedersorde, de Hollandse Congregatie. Deze streefde evenals de Moderne Devotie naar vernieuwde innerlijkheid. Na het gedwongen vertrek van de dominicanen werd het klooster eind 16e eeuw bewoond door de zusters die uit het Maetklooster buiten de stadsmuur waren verdreven.

Tegenover de ingang van de kerk bevindt zich de Broerenstraat. Aan de rechterkant daarvan bevond zich het Burgerweeshuis, dat tot 1953 als zodanig heeft gefunctioneerd en in 1960 is afgebrand. Oorspronkelijk stond op die plaats het Sint Caeciliaconvent of Kinderhuis dat in 1394 door zusters van het gemene leven was gesticht.

- Ga met uw rug naar de ingang van de kerk RA, aan het eind van de kerk RA en het 1e klinkerpad LA door de 'kloostertuin' op het Broerenkerkplein.

- Ga het 1e pad RA, aan het eind, bij de doopvont van de voormalige Sint Michaëlkerk aan de Roggenstraat, LA het trapje af, daarna RA.

- Ga na het stuk stadsmuur (rechts de Wijndragerstoren uit het eind van de 15e eeuw) LA, het trapje op. Loop bij de brug RD, Buitenkant.

3. Ga de 1e straat LA, Steenstraat, langs het restant van de Steenpoort uit 1488. Loop bij het kruispunt RD, ga na huisnr. 13 RA.

Op de plaats van het huizenblok aan de linkerkant van dit straatje bevond zich het Wijtenhuis of Sint Agathaklooster van zusters van het gemene leven. Vanaf 1409 hadden zij een huis buiten de Kamperpoort, geschonken door Wyte van Windesheim. De eerste drie bewoonsters waren namelijk nichtjes van hem. Toen het buiten de stadsgracht te onveilig werd, vestigden zij zich in de stad.

- Ga voor de parkeergarage RA over het klinkerpad, dan het 1e halfverharde pad LA, aan het eind LA. Houd rechts aan, ga aan het eind schuin LA over het klinkerpad.

- Loop aan het eind van Onder de Bogen, het stadsvernieuwingsplan van Aldo van Eyk uit de jaren '70, RD, Lauwermansgang, bij de kruising RD.

Aan het eind van het steegje stond aan de rechterkant het pakhuis van het klooster te Albergen bij Almelo. Vanaf 1406 bestond daar een broedergemeenschap, die in 1448 toetrad tot het Kapittel van Windesheim. Vanaf 1486 tot eind 16e eeuw diende het pakhuis tot opslagplaats van landbouwgoederen voor dat klooster. Daarna werd het pand een woonhuis, onder meer van de burgemeesters Scriverius en Louwerman.

- Steek schuin LA de Melkmarkt over langs het voormalige Stedelijk Museum Zwolle.

Vanwege brand is dit voorlopig gesloten. Hier was een deel van de collectie Emmanuelshuizen ondergebracht. Deze bevat schilderijen, altaarstukken en handschriften uit veel kloosters en huizen van de Moderne Devotie. Het museum bezat tevens een reproductie van eerdergenoemd portret van Thomas a Kempis door Johan van den Mynnesten. Wanneer het museum weer geopend wordt, is nog niet bekend. In ieder geval onder een andere naam en met een nieuwe formule.

- Ga na het museum RA, dan de 1e straat RA, Melkmarktstraat. Ga aan het eind RA en meteen LA, Drostenstraat, aan het eind RA langs de kerk, aan de voorkant daarvan LA.

Dit is de Onze Lieve Vrouwe Basiliek (in de volksmond de Peperbus), met boven de ingang een Mariabeeld van de Zwolse beeldhouwer Tom Waterreus. De kerk die gebouwd is tussen 1394 en 1464 bevat onder meer een reliekschrijn uit 1672 en een paar 16e-eeuwse schilderijen van de moderne devoot Thomas a Kempis (ca.1380-1471). Deze werd geboren in Kempen bij Krefeld (Duitsland). Vanaf 1395 werd hij opgeleid aan de Latijnse school in Deventer. Vanaf 1399 woonde hij in het Agnietenklooster bij Berkum, waar zijn oudere broer Johannes prior was.

Voor in de kerk rechts staat een ontwerp voor een Thomas a Kempismonument dat de tweede prijs won in de prijsvraag die door de voormalige Sint Michaëlkerk aan de Roggenstraat was uitgeschreven. Het winnende ontwerp van Atelier Mengelberg is in 1897 in genoemde kerk geplaatst. Na afbraak daarvan in 1965 zijn van dat enorme monument slechts een paar fragmenten over, waarvan een Christusbeeld in de kerk te zien is.

4. Ga met uw rug naar de ingang LA, daarna LA langs de kerk (Ossenmarkt), aan het eind LA, even later RA door de Ossenmarktsteeg.

- Ga aan het eind van de steeg LA (Luttekestraat), daarna RA naar de ingang van de Grote of Sint Michaelskerk.

In haar tegenwoordige vorm is deze tussen 1370 en 1452 ontstaan. Het oorspronkelijke Romaanse kerkje, dat al in 1040 bestond, is toen in alle richtingen vergroot. De kerk bezat de hoogste toren van het land (113,5 m), hoger dan de Domtoren in Utrecht, tot hij in 1669 voor de derde keer door de bliksem werd getroffen, in 1682 instortte en wat later voor de veiligheid werd neergehaald.

Bij binnenkomst ziet u links bij het hoogkoor een paar fresco's, die toegeschreven zijn aan Johan van den Mynnesten. Aan de overkant van de kerk ziet u een tijdens de beeldenstorm van 1580 vernielde gevelsteen. Onder het orgel bevindt zich de trap naar de consistoriekamer. Rechts daarvan is de eerste bank tegen de zijwand de 'Latijnse bank', die vroeger bij het koor stond. Hierin zaten de leerlingen van de Latijnse school, die 's morgens vroeg de Gregoriaanse mis moesten zingen en zich verder kennelijk nogal verveelden.

- Ga met uw rug naar de ingang RA tussen de Hoofdwacht en het beeld van de aartsengel Michaël door Herman Lamers. Ga aan de achterkant van de kerk RA (Korte ademhalingssteeg).

- Hier ziet u een ingemetseld 13e-eeuws timpaan, dat de ingang van de Romaanse voorganger van de kerk sierde. Loop RD langs het stadhuis.

Ter hoogte van de verhoging voor het stadhuis met 'Adam' van August Rodin stond de Latijnse school uit 1449 voor jongens van 7 tot 15 jaar. Het gebouw kwam in de plaats van de Latijnse school uit 1374, waarvan Johan Cele rector was. Door de grote toeloop van leerlingen uit binnen- en buitenland was dat gebouw te klein geworden. Aan de gevel van de nieuwe school waren acht beelden aangebracht, waaronder dat van Sint Gregorius, de beschermheilige van de moderne devoten. De school is in 1867 gesloopt.

Achter de verhoging staat de Wheeme uit 1490, de voormalige pastorie van de Grote Kerk. De broeders van het gemene leven waren kerkrechtelijk onderworpen aan de pastoor van de stadskerk. Een nieuwe rector van het fraterhuis moest bijvoorbeeld aan hem worden voorgesteld. Zolang de broeders geen eigen kapel hadden togen ze dagelijks naar de kerk. Daarna kwamen zij er alleen bij speciale gelegenheden.

Tegen de gevel van de Wheeme ziet u een afbeelding van het handgeschreven tweede stadsboek. In 1415 zijn daarin de antiklerikale bepalingen die dat jaar waren afgekondigd op last van de bisschop van Utrecht doorgehaald.

5. Ga rechts van de Wheeme door het metalen hek (dat kan gesloten zijn, maar zit in principe niet op slot) en door de Fratersteeg. Houd links aan.

U bevindt zich op het terrein van het voormalige Fraterhuiscomplex. Aan de linkerkant, waar nu het stadhuis staat, bevond zich het Domus Pauperum ofwel het Armen Fraterhuis. Daar werden de studenten van de Latijnse School ondergebracht die niet zelf hun studie en onderdak konden betalen, soms wel 200 tegelijkertijd. Voor hen waren beurzen beschikbaar. Voor u ziet u het Domus Clericorum (klerkenhuis) uit 1515. Overdag gingen de leerlingen naar school, waar zij vroeg-humanistisch onderwijs ontvingen. Buiten schooltijd werden zij door de fraters opgevoed in de geest van de Moderne Devotie.

Aan het eind van de Fratersteeg ziet u voor u het Huis met de Hoofden, een middeleeuws stadspaleis. Het bezit een zogenaamde Lübecker gevel met gedraaide pinakels. Lübeck was de belangrijkste stad van het Middeleeuwse handelsverbond de Hanze, waarvan Zwolle deel uitmaakte.

- Ga RA (Goudsteeg). Galerie Het Langhuis aan de rechterkant was oorspronkelijk de eetzaal van het Armen Fraterhuis. Ga aan het eind RA en de 1e straat RA, Praubstraat.

Rechts op de hoek is het binnenpleintje van het voormalige stadskasteel de Hof van Zuthem. Dit is rond 1350 gesticht door ridder Aloff van Zuthem (zie informatiebordje). Het was het winterverblijf van de familie Van Zuthem, die begunstiger was van de Moderne Devotie.

Links op de hoek stond sinds het begin van de 14e eeuw het Olde Begijnenconvent. In 1397 kwam het onder toezicht van het stadsbestuur, wegens 'verwildering van de zeden'. De Broeders van het Gemene Leven, die in het aangrenzende fraterhuis woonden, namen de begijntjes toen onder hun hoede.

Op nr. 23 ziet u de herplaatste 17e-eeuwse toegangspoort van het voormalige Hervormd Weeshuis. De Emmanuelshuizen zijn in 1638 als katholiek armenhuis gesticht door Anna van Haerst, nadat zowel haar echtgenoot Emmanuel van Twenhuizen als haar enige zoon Zacharias aan de pest waren overleden. In de kelder van het huis werden ruim 200 jaar lang schilderijen, altaarstukken en handschriften uit veel kloosters en huizen van de Moderne Devotie verborgen. Deze 'collectie Emmanuelshuizen' bevindt zich tegenwoordig in het Historisch Centrum Overijssel.

In pand nr. 14 aan de linkerkant werd de eerste devote gemeenschap van Zwolle gesticht door onder anderen de blinde Jan van Ommen (ca. 1350-1420) en zijn moeder Regelandis. In 1384 kocht Geert Groote het pand en gaf het aan de broeders in bruikleen. In 1386 was Jan een van de oprichters van de gemeenschap op de Agnietenberg.

- Ga daarna LA door het poortgebouw, gebouwd tussen 1457 en 1482.

U bevindt zich op het Celeplein, het binnenplein van het Fraterhuis, waarin zich een gastenhuis, ziekenhuis, kapel en brouwerij bevonden. Het kloostercomplex omvatte op den duur vrijwel alle huizen tussen de Papenstraat, Goudsteeg en Blijmarkt. In het Sint Gregoriushuis of Domus Major, dat zich aan de achterkant van het plein bevond, woonden de broeders en vond de boekproductie plaats, waarbij ook de studenten van de Latijnse School werden ingeschakeld.

Het gebouw aan de linkerkant uit 1497 was de eetzaal. Het is gebouwd op de plaats van het zogenoemde Domus Parva of Rijken Fraterhuis uit 1396. Dat was een kosthuis voor scholieren van de Latijnse school die zelf hun verzorging door de broeders konden betalen.

Op het plein staat een beeld van Joan Cele door Eric Claus. Cele (1377-1417), een telg uit regentenfamilies, was van 1377 tot 1415 rector van de Latijnse School en onderwijsvernieuwer. Onder zijn leiding liep het aantal leerlingen, afkomstig uit heel Europa, op tot boven de 800. Tevens was hij koördirigent en organist in de Grote of Sint Michaelkerk.

- Ga RA, na het pand aan uw rechterhand RA en meteen LA door het poortje.

Het huisje aan de rechterkant van het binnenplaatsje wordt het Celehuisje genoemd, hoewel Joan Cele niet daar gewoond blijkt te hebben, maar in een groter aangrenzend pand. Het huisje kwam na de Reformatie in bezit van de Nederlands Hervormde Gemeente en was tot halverwege de 20e eeuw een vrijwoning voor drie behoeftige oude vrouwen.

6. Verlaat het binnenplaatsje door de deur van het Celepoortje uit 1623 en ga LA (Papenstraat), aan het eind LA.

- Ga na Museum De Fundatie (het voormalige gerechtsgebouw) bij de oude stadspomp RA (Witvoetsteeg). Ga aan het eind LA.

- De asfaltweg gaat over in een voetpad. Ga bijna bovenaan RA en meteen LA de trap af, daarna RA langs borstbeeld van de schrijver-dichter Potgieter, waarnaar het park is genoemd.

7. Ga aan het eind RA. Volg deze laan met een haakse bocht naar rechts, ga aan het eind schuin LA over de asfaltweg, dan het 1e halfverharde pad LA.

- Steek aan het eind de weg over, ga LA over de Nieuwe Havenbrug. Steek daarna de Burgemeester van Roijensingel over, ga RA en meteen LA door het metalen hek.

Oorspronkelijk was dit de tuin van villa Eekhout aan de linkerkant. In 1910 is het aangekocht door de gemeente. Sindsdien is het een wandelpark. Van mei t/m sept. is er in principe elke zondagmiddag een theeschenkerij en op de 1e zondag van de maand muziek.

- Houd links aan, ga aan het eind RA (Parkstraat), dan de 1e straat LA, Westerstraat. Ga aan het eind LA langs de Westerlaan.

- Steek voor de rotonde RA de weg over en ga LA naar het station.

Praktische informatie

Middeleeuwse binnenstad, 10% onverhard.

Kijken

Sassenpoort, Sassenstraat 53, 038-3374501, sassenpoortzwolle.nl

Waalse kerk, Schoutenstraat 4, waalsekerkzwolle.nl

Statenzaal, Diezerstraat 80. Te bezichtigen tijdens Open Monumentendag in september

Boekhandel Waanders in de Broeren, Achter de Broeren 1-3, 038-4215392,

waandersindebroeren.nl, voor concerten enz. zie bij agenda

Onze Lieve Vrouwebasiliek, Ossenmarkt 25, 06 87883823, peperbus-zwolle.nl

Grote of St. Michaelskerk, Grote Kerkplein, academiehuis.nl

Galerie Het Langhuis, Goudsteeg 8, 038-4215268, langhuis.nl

Museum De Fundatie, Blijmarkt 20, 0572-388188, museumdefundatie.nl

Eten en drinken

Diverse horecagelegenheden bij het station en in het centrum, onder meer:

Stadscafé en restaurant Het Refter, Bethlehemkerkplein 35a, 038-3031841, hetrefter.com

De brasserie van Waanders in de Broeren, zie bij Kijken.

Zie ook zwolletouristinfo.nl

Theeschenkerij Eekhout, mei t/m sept. zo 14-18 u, <https://parkeekhout.nl/theeschenkerij-eekhout/>

Overnachten

Diverse hotels en B&B's in het centrum en bij het station, zie zwolletouristinfo.nl

Parkeren

Zie zwolle.nl/parkeren

Routebeschrijving, topografische kaart en GPS-track van deze wandeling vind je op Wandelzoekpagina: www.wandelzoekpagina.nl/wandeling/geert-grootepad-stadswandeling-zwolle/16816/. Reactie, opmerkingen en aanvullingen zijn welkom op Wandelzoekpagina.

In 'Wandelen buiten de binnenstad van Zwolle' beschrijft Marycke Naber 10 rondwandelingen van 11 tot 20 km door het groene buitengebied van de stad, over landgoederen en langs de rivieren de IJssel, het Zwarte Water en de Vecht. De gids is te bestellen op www.gegarandeerdonregelmatig.nl.

4 **Neem een abonnement!**
Meer dan 1500 wandelkaarten

voor slechts
€ 13,50